

1985 - ע/100/85 התצ"ר נ' רב"ט אילן גבאי

מאת: סגן רוני יעקובי, עוזר ראש מדור חקיקה, ענף חקיקה, מחלקת הייעוץ והחקיקה

בצה"ל כוננה מערכת שיפוט של בתי דין צבאיים שהותאמה לצרכיו הייחודיים של הצבא. פעולת בתי הדין הצבאיים מוסדרת בקודקס מקיף וייחודי, הוא חוק השיפוט הצבאי. יחד עם זאת, גם הדין הישראלי הכללי חל על חיילי צה"ל ועל ההליכים המתנהלים בבתי הדין הצבאיים. בפסק דין שניתן על-ידי בית הדין הצבאי לערעורים בשנת 1985 נדון היחס בין שתי מערכות דינים אלה.

בית הדין הצבאי לערעורים

תא"ל	שבתאי	זין	-	אב"ד
אל"מ	דב	לוי	-	שופט
אל"מ	אביגדור	רביד	-	שופט

התובע: הצבאי הראשי - המערער (ע"י ב"כ אל"מ אמנון סטרשנוב)

בענין:

נ ג ד

3725150 רב"ט אילן גבאי - המשיב (ע"י ב"כ אל"מ אילן שיף)

פסק דין

1. המערער הועמד לדין בפני בית הדין הצבאי המחוזי על פי כתב אישום המיחס לו עבירה של שימוש בסם מסוכן (עבירה על פי סעיף 7(א) לפקודת הסמים המסוכנים (נוסח חדש) תשל"ג-1973 ועבירה של סרוב להיבדק לשם גילוי שימוש בסמים מסוכנים עבירה על פי סעיף 127 א' לחוק השיפוט הצבאי תשט"ו-1955 (להלן ה"חש"צ)). המערער הודה בעבירה על סעיף 127 א' הנ"ל והתכחש לאשמתו בעבירה על סעיף 7(א) הנ"ל.

כותרת פסק הדין (מתוך מאגרי הפסיקה של התביעה הצבאית הראשית)

רקע עובדתי

רב"ט אילן גבאי הואשם בעבירה של שימוש בסם מסוכן לפי סעיף 7(א) לפקודת הסמים המסוכנים [נוסח חדש], תשל"ג-1973 ועבירה של סירוב להיבדק לשם גילוי שימוש בסמים מסוכנים לפי סעיף 127 א' לחוק השיפוט הצבאי, תשט"ו-1955 (להלן: "החש"צ").

רב"ט גבאי הודה בפני בית הדין המחוזי בעבירה של סירוב להיבדק והכחיש אשמתו בעבירה של שימוש בסם מסוכן. בהתאם, הביאה התביעה בפני הערכאה הראשונה את ראיותיה בעניין. הראיה המרכזית

שהוצגה בפני בית הדין הצבאי המחוזי הייתה אמרה שנגבתה במשטרה, של נאשם אחר באותה פרשה, שהצביעה באופן ברור על כך שגם רב"ט גבאי עשה שימוש בסמים מסוכנים.

בהתאם לדיני הראיות, ככלל, עדות מפי שמועה, שלא במישרין מטעמו של עד, אינה קבילה כראיה במשפט פלילי, למעט במספר חריגים פרטניים. אחד מהם מצוי בסעיף 10א לפקודת הראיות [נוסח חדש], תשל"א-1971 (להלן: "פקודת הראיות").

חריג זה מאפשר לקבל עדות שנאמרה מחוץ לבית המשפט על ידי עד במשפט. זאת, אם מתקיימים תנאים מסוימים בקשר לאותה עדות, שעיקרם: שמדובר באמרה בכתב; שמתן האמרה הוכח במשפט; שנותן האמרה היה עד במשפט וניתנה לצדדים הזדמנות לחקרו; ושהעדויות שונה, לדעת בית המשפט, מן האמרה בפרט מהותי, או העד מכחיש את תוכן האמרה או טוען כי אינו זוכר את תכנה.

לצד זאת, חוק השיפוט הצבאי, לאורו פועלים בתי הדין הצבאיים, נקבע בסעיף 479 כי "אמרת נאשם אחד אינה כשרה כראיה כנגד נאשמים אחרים".

ההליך המשפטי

בית הדין הצבאי המחוזי הרשיע את רב"ט גבאי, בהתאם להודאתו, בעבירה של סירוב להיבדק, אולם זיכה אותו מהעבירה של שימוש בסמים מסוכנים. זאת, לאחר שמצא שלא לקבל את אמרת הנאשם הנוסף כראיה, על בסיס הוראת סעיף 479 לחש"ץ, ומשמצא שיתר הראיות שהיו בפניו לא הספיקו כשלעצמן לביסוס אשמתו של רב"ט גבאי בעבירה של שימוש בסם מסוכן.

התביעה ערערה לבית הדין הצבאי לערעורים על זיכוי מעבירת השימוש בסמים מסוכנים ועל אי קבלת האמרה.

השאלה המשפטית, שעלתה בערעור הייתה, האם בהליכים משפטיים בבתי דין צבאיים ניתן להשתמש באמרה של נאשם אחר באותו המשפט. בית הדין הצבאי לערעורים קבע שעל פניו, סעיף 479 לחש"ץ נותן תשובה ברורה ומפורשת ומונע זאת, ואולם זו אינה הפרשנות ההולמת את לשון הסעיף ואת מטרתו החקיקתית ועל כן ישנם מצבים בהם ניתן לקבל אמרה שכזו.

חוק השיפוט הצבאי, בסעיף 476, קובע שדיני הראיות המחייבים בעניינים פליליים בבתי המשפט של המדינה חלים גם בבתי הדין הצבאיים, אלא אם נקבעה בחש"ץ הוראה אחרת.

בית הדין הצבאי לערעורים הצביע על כך שבמערכת השיפוט האזרחית קיים הכלל של איסור עדות מפי שמועה, וקבע שסעיף 479 מעלה על הכתב כלל מושרש ומקובל זה, ככזה שיחול גם במערכת בתי הדין הצבאיים. לפיכך, מצאו השופטים, כי אין לסעיף 479 משמעות ייחודית עבור בתי הדין הצבאיים, המונע שימוש בסעיף 10א לפקודת הראיות.

בהתאם, קבע בית הדין הצבאי לערעורים, כי משהתקיימו התנאים הקבועים בסעיף 10א לפקודת הראיות, ניתן היה לקבל גם את עדותו של הנאשם האחר כראיה. לפיכך, מאחר שראיה זו מצביעה בבירור על כך שגם רב"ט גבאי עשה שימוש בסמים מסוכנים, קיבל בית הדין הצבאי לערעורים את הערעור והרשיע את רב"ט גבאי גם בעבירה של שימוש בסם מסוכן על סמך אמרה של נאשם אחר.

חשיבות הפרשה

חוק השיפוט הצבאי יצר את מערכת בתי הדין הצבאיים. מאפייני המערכת הצבאית חייבו החלת כללים ייחודיים במשפט הצבאי בשונה מההליכים הפליליים המתנהלים בבתי המשפט של המדינה. הדבר מתבטא למשל בקיומן של עבירות צבאיות ייחודיות ובכך שבבתי הדין הצבאיים יכולים לשבת בדיון גם שופטים שאינם משפטנים, לצד שופטים משפטנים. עם זאת, ניתן לראות שמערכת המשפט הצבאית מתכתבת עם מערכת המשפט הפלילית האזרחית. דוגמה מובהקת לכך היא סעיף 476 לחש"ץ, דרכו הוחלו דיני הראיות הכלליים בבתי המשפט גם על בתי הדין הצבאיים, אלא אם נקבע אחרת.

לאורך השנים התעוררו סוגיות רבות הנוגעות ליחס בין המערכות, ולפערים בין ההסדרים הקבועים בחש"ץ להסדרים המקבילים החלים במערכת המשפט הפלילית האזרחית. פסק הדין מהווה דוגמה ליחס שבין הסדרים אלה, וכיצד התפתחויות בחקיקה ובפסיקה במערכת האזרחית משפיעים על מערכת המשפט הצבאית.

להשלמת התמונה יצוין, שבפני בית הדין הצבאי לערעורים טענו זה כלעומת זה, התובע הצבאי הראשי, אל"ם (דאז) אמנון סטרשנוב, והסנגור הצבאי הראשי, אל"ם (דאז) אילן שיף, לימים כיהנו שניהם כפרקליטים צבאיים ראשיים.

מדוע בחרתי בנושא?

חוק השיפוט הצבאי הינו חוק יסודי ומקיף המונה למעלה מ-500 סעיפים, שאחת ממטרותיו היא הקמת מערכת שיפוט נפרדת לצבא, אשר מתאימה לצרכיו הייחודיים. מערכת השיפוט הצבאית מתקיימת לצד מערכת בתי המשפט האזרחית ושתייהן משתנות באופן תדיר ודינמי תוך השפעות הדדיות. לעיתים, שינויים אלה מצריכים לתקן את החקיקה הקיימת, כדי שתשקף את המצב המשפטי הרצוי, בדומה לשינויים של הדין הכללי או תוך התאמתו למאפיינים הייחודיים של המערכת הצבאית.

כחלק מתפקידי כקצין במדור החקיקה, במחלקת הייעוץ והחקיקה בפרקליטות הצבאית, אני בוחן תדיר את היחס בין חוק השיפוט הצבאי לדין הפלילי האזרחי, יחס שבא לידי ביטוי בפסק הדין שסקרתי לעיל. לא אחת, בעקבות שינויים החלים בדין הפלילי האזרחי אנו יוזמים תיקונים לחש"ץ, שיעלו בקנה אחד עם השינויים שביקש המחוקק להוביל, לצד שמירה על מאפייניה הייחודיים של המערכת הצבאית.